

dokumenta X Kassel '97

21.06-28.09.1997

&

SCULPTUR. PROJEKTE IN MÜNSTER

22.06-28.09.1997

EURO ART - INFO

СЛАЈД И ВИДЕО ПРОЕКЦИИ ОД ЕВРОПСКИ ИЗЛОЖБИ

среда, 08. октомври 1997, 20 ч.

EURO ART - INFO

21

DX

[Documenta X]

Kassel

&

Skulptur. Projekte in Munster 1997

слајд пројекција

Небојша Вилиќ & Валентино Димитровски

KASSEL

Who's in Documenta?

Although director Catherine David (See interview in *Flash Art* no. 193.) has given a series of press conferences journalists have accused her of being evasive and even rude. David says, it's "not about lists, it's about meaning." In any event, an extensive though unofficial list of artists, largely from Western Europe and North America, has appeared on the webzine Blitz Review at ww.wthing.net.

Vito Acconci, Robert Adams, Chantal Akerman, Pawel Althamer, Archigram, Art & Language, Ariella Azoulay, Andreas Baumann, Lothar Baumgarten, Joachim Blank, Stefano Boeri, Marcel Broodthaers, Heath Bunting, Chris Burden, Charles Burnett, Jean-Marc Bustamante, Jean-Francois Chevrier, Lygia Clark, James Coleman, Stephen Craig, Jordon Crandall, Richard Dindo, Martin Dörbaum, Stan Douglas, Marcel Duchamp, Ed van der Elsken, Walker Evans, EZNL, Öyvind Fahlström, Harun Farocki, Fischli & Weiss, Dan Friedman, Peter Friedl, Holger Friese, Liam Gillick, Jean-Luc Godard, Dan Graham, Hervé Graumann, Johan Grimonprez, Ulrike Grossarth, Hans Haacke, Raymond Hains, Richard Hamilton, Nigel Henderson, Joan Heemskerk, Jörg Herold, Christine Hill, Susan Hiller, Thomas Hirschhorn, Carsten Höller, Christine & Irene Hohenbüchler, Edgar Honet-schläger, Craigie Horsfield, Felix

S. Huber, Internationale Stadt Berlin, Karl-Heinz Jeron, Jon Jost, On Kawara, Mike Kelley, William Kendridge, Martin Kippenberger, William Klein, Peter Kogler, Joachim Koester, Aglaia Konrad, Rem Koolhaas, Arthur & Marilouise Kroker, LAAT, Suzanne Lafont, Simon Lamunière, Sigalit Landau, Maria Lassnig, Le Monde Diplomatique, Antonia Lerch, Helen Levitt, Daniel Libeskind, Atelier van Lieshout, Geert Lovink, Brice Marden, Chris Marker, Kerry Marshall, Gordon Matta-Clark, Steve McQueen, Jana Milev, Reinhard Mucha, Christian Philipp Müller, Matt Mullican, Antoni Muntadas, Bruce Nauman, Olaf Nicolai, Carsten Nicolai, Matthew Ngui, Udo Noll, Helio Oiticica, Gabriel Orozco, Tony Oursler, Dirk Paesmans, Adam Page, Blinky Palermo, Mark Patteaut, Raoul Pictor, Michelangelo Pistoletto, Lari Pittman, Philip Pocock, David Reeb, Gerhard Richter, Liisa Roberts, Sarajewo, Michael Simon, Abderrahmane Sissako, Thomas Schütte, Pit Schulz, Alison & Peter Smithson, Robert Smithson, Aleksandr Sokurov, Nancy Spero, Erik Steinbrecher, Jean-Marie Straub & Daniele Huillet, Telepolis, Rosemarie Trockel, Ben Vautier, Martin Walde, Jeff Wall, Harry Walter, Marijke van Warmerdam, Lois Weinberger, Florian Wenz, Franz West, Garry Winogrand, Eva Wohlgemuth, Andrea Zittel, and Heimo Zobernig.

documenta X
21. Juni bis 28. September 1997

MÜNSTER

Skulptur Projekte Artists

Curator: Kasper König. (See interview in *Flash Art* no. 193.)

Absalon, Kim Adams, Carl Andre, Michael Asher, Carl Ghiero Boetti, Daniel Buren, Janet Cardiff, Maurizio Cattelan, John Chamberlain, Stephen Craig, Richard Deacon, Mark Dion, Stan Douglas, Maria & Weiss, Katharina Fritsch, Douglas Gordon, Dan Graham, Marie-Ange Guilleminot, Hans Haacke, Raymond Hains, Georg Herold, Tomas Hirschhorn, Rebecca Horn, Bethan Huws, Fabrice Hybert, Ilya Kabakov, Tadashi Kawamata, Ellsworth Kelly, Martin Kippenberger, Per Kirkeby, Svetlana Kopystiansky, Sol LeWitt, Atelier van Lieshout, Olaf Metzel, Reinhard Mucha, Bruce Nauman, Maria Nordman, Claes Oldenburg, Gabriel Orozco, Tony Oursler, Nam June Paik, Jorge Pardo, Huang Yong Ping, Hermann Pitz, Marjetica Potrc, Charles Ray, Tobias Rehberger, Ulrich Rückriem, Allen Ruppersberg, Reiner Ruthenbeck, Kurt Ryslavy, Karin Sander, Thomas Schütte, Richard Serra, Roman Signer, Andreas Slominski, Yutaka Sone, Diana Thater, Bert Theis, Rirkrit Tiravanija, Eulalia Valldossera, Herman de Vries, Lawrence Weiner, Franz West, Rachel Whiteread, Elin Wikström, Wolfgang Winter, Bertold Hörbelt, Jeffrey Wisniewski, Andrea Zittel, Heimo Zobernig.

Skulptur Projekte
IN MÜNSTER 97
22. Juni - 28. September 1997

Какво може да биде значењето и целта на **documenta** денес, на крајот на овој век, кога биеналните и други големи по обем изложби се ставаат под знак прашање - и тоа често со добри причини? Да се предвиди една критичка конфронтација со сегашноста во рамките на една институција која за изминатите дваесет години станала Мека на туризмот и кулурната потрошувачка може да изгледа парадоксално или намерно дрско. Но, горливите прашања на денешницата подеднакво дрско го прават и напуштањето на сите етички и политички барања.

Во добата на глобализација и на понекогаш насилни социјални, економски и културни трансформации коишто таа ги повлекува, современите уметнички практики, осудени за нивната наводна бесмисленост или „нишност“ (nullity) од такви како Jean Baudrillard, всушност, се животен извор на имагинарни и симболички претставувања чија разновидност сепак не може да се сведе на скоро потполната економска доминација на стварното. Влогот тука не е помалку политички а повеќе естетички - ако може барем да се избегне засилувањето на растечката спектакуларизација или инструментализација на „современата уметност“ од страна на културната индустрија, каде што уметноста се користи за социјална регулација или дури и контрола преку естетизацијата на информацијата или преку форми на дебата кои го парализираат секој чин на просудување во непосредноста на сирово заведување или емоција (што би можело да се нарече „Бенетон ефект“).

Надминувањето на пречките значи трагање по актуелните манифестации и на критичката уметност коишто не влегуваат во веќе готови академски матрици или кои што не дозволуваат да бидат сведени на едноставна етикета. Еден таков проект не може да ги игнорира превирањата што се одиграа како во институционалната, така и во геополитичката ситуација на **documenta** почнувајќи од инаугуралната изложба во 1955 година сè до поновиот развој на естетски форми и практики. Ниту пак може да им измолкне на нужните преломи и промени во структурата на самиот настан.

Претпоставки

Во многу погледи, историјата на политичкиот и културниот проект на документа ѝ припаѓа на сега веќе исчезнатата ера на повоеана Европа, обликувана од ладната војна и поделбата на светот на два блока на сили, која е доведена до својот крај со паѓањето на Берлинскиот ѕид и обединувањето на Германија. Исто така, специфичниот проект на **documenta** резултира од напредните идеи на локалниот уметник Arnold Bode, и од „егземпларната“ ситуација на Касел, град што се наоѓа во близината на источната граница, и којшто е скоро сосема реконструиран по бомбардирањето од 1943 година. 1955 година беше време на помирување, дури искупување на гревовите и спас на душата преку модерната уметност, што може да ја објасни тесната поврзаност на делото и личноста на Joseph Beuys со историјата на изложбата, од третото издание во 1963 година, сè до смртта на Бојс во времето на **documenta VIII** во 1987 година.

Исто така, **documenta** даде можност за неопходната реконструкција на модерната традиција и историјата на авангардата, прогонети од нацистичкиот режим со изложбата на *Изопачената уметност* во Минхен 1937 година. Меѓутоа, оваа реконструкција останала нецелосна, прерипувајќи ги Дада и радикалните форми што се појавиле во Вајмарскиот период, и концентрирајќи се врз најрецентниот развој на апстракцијата, којашто својот апогеј го достигнала во Америка. Така, раните верзии на документа изгледаат како културен излог на Маршаловиот план во земјата што станала привилегиран украс на масата на новосоздадената алијанса меѓу северна Европа и Соединетите Држави.

Во шеесеттите години документа станува една од најголемите меѓународни изложби на современата уметност. Harald Szeeman ја трансформирал изложбата во стодневен настан посветен на естетските „форми“ и „ставови“ на даден период; но неговата впечатлива синтеза на поголемите планови од седумдесеттите не успеала да ја смени насоката што **documenta** веќе ја земала. Верзиите што следат се бореле да ги помират естетичките барања со императивите на културната индустрија, а по кусо време, со новата економска и политичка ситуација на Германија и Европа тоа е ставено и во контекстот на глобализацијата.

Во суштина, „новиот светски неред“ започнал во седумдесеттите со нафтениот шок и се преминал кон она што географот David Harvey го опишува како економија на „флексибилна акумулација“. 1989-та година симболично го обележува крајот на Студената војна и почетокот на новата ера на „топли војни“, да ја употребиме фразата на Günter Grass. Острата поделба на светот на два блока е заменета со комплексна мрежа на промет во која американската хегемонија е релативизирана од Европската унија и растечката моќ на Источна Азија, при што за некогашниот СССР, Кина и поголемиот дел од арапските, муслиманските и африканските земји иднината, сепак, останува неизвесна. Во Европа, пак, глобализацијата на пазарот ја зголемува економската и социјалната дисфункција настаната со кризата на она што Etienne Valibar го нарекува „национална социјална држава“ што се разви по војната; резултатот е напливот на националистички и идентитетни фиксациии.

Во овој нов контекст, градот Касел, сега сместен во центарот на обиденетата Германија и сериозно погоден од актуелната рецесија, може да биде „егземпларно“ место на целиот обем на такви пукнатини и изместувања, и така, да биде и средиште на едно политичко и естетичко истражување какво што се обидовме да вметнеме во самата структура на **documenta X**.

Ретроспективи

Не правејќи никакви отстапки на комеморативниот тренд, последните **document**-и од овој век одвај да можат да ја избегнат задачата на елаборирање на еден историски и критички поглед врз својата сопствена историја, врз рецентното минато на повоениот период, и врз сè она од сега веќе исчезнатото доба кое останува да преврива во современата уметност и култура: сеќавање, историска размисла, деколонизација и она што Wolfgang Iser го нарекува „девропеизација“ на светот, но и комплексни процеси на постархаична, посттрадиционална, постнационална идентификација која е на дело во „фракталните општества“ (Serge Gruzinski) и која е родена во колапсот на комунизмот и во бруталното наметнување на законите на пазарот.

documenta X
21. Juni bis 26. September 2017

Соочувањето со овие проблеми, исто така, значи од една временска и дури програмска перспектива одново да се промислат одредени поголеми проекти што се појавија во шеесеттите години во делата на уметниците родени пред, за време на, или веднаш по војната, од кои некои се умрени прерано (Marcel Broodthers, Öyvind Fahlström, Gordon Matta-Clark, Hélio Oiticica), а скоро сите почнале да творат некаде во времето кога се отвориле првите **documenta**-и. (Gerhard Richter, Michelangelo Pistoletto, Richard Hamilton, Aldo van Eyck). За најголемиот број од нив, критичката димензија се состои во радикалното проблематизирање на категориите на „убавата уметност“ и на антрополошките основи на Западната култура, и рушење на традиционалните хиерархии и поделби на познанието: критика на приматот на визуелното и проекција на јазикот и неговите игри во тридимензионален простор со Broodthers; изложување на економската первертираност на просторните операции со Matta-Clark; инверзија на центарот и периферијата преку појавата на „маргинални“ вредности со Oiticica; вонредно пргава драматизација на политичките и економските односи на сила со Fahlström; поетска трансформација на догматскиот, редуцирачки модернизам, преку критичкото реактивирање на формални и просторни решенија на не-Западната архитектура со Aldo van Eyck.

Во времето кога рекламата, телевизијата, информативните медиуми и дигиталната софистицираност на виртуалните светови „го голтаат стварното во неговото спектакуларно претставување“ (Gruzinski), се чини особено пожелно во прв план да се стават процесите на анализа и дистанцирање што се на дело во практиките на цртање и документарна фотографија од шеесеттите години наваму, а за некои случаи и пред тоа (Maria Lassnig, Nancy Spero, Walker Evans, Garry Winograd, Helen Levitt, Robert Adams, Ed van der Elsken). Овие практики својот суштествен (макар индиректен) развој во делата на Martin Walde, William Kentridge, Jeff Wall, Craigie Horsfield, James Coleman, Johan Grimnopez и Annie-Marie Schneider, кои успеале да ги откријат современите форми на не-спектакуларна драматизација.

Parcours

Од 1955 година, **documenta** секогаш се одвивала во просторна релација кон градот Касел, во голема мера придонесувајќи кон ширење на моделот на изложба-променада кој се развил во доцните шеесетти како прифатлив компромис меѓу традиционалната музејска презентација и проширувањето на идејата, практиката и конзумирањето на уметничката авангарда кон масовната публика. Денес, кога сме сведоци на (конечното?) претопување на музејскиот и јавниот простор во едно „општество на спектакл“, стратегиите коишто се обидуваат да го нагласат контрастот на институцискиот и „надворешниот“ простор изгледаат наивни и смешни, како што правата „in situ“ интервенциите кои им го свртеле грбот не само на актуелните трансформации на Хабермасовиот модел на јавен простор, туку и на новите модуси на имагинарно и симболичко препокривање на разни места од страна на современите субјекти.

За да се отстрани ефектот на прошетка или на распродажба, се чинело неопходно да се артикулираат хетерогените дела и изложбени простори - старите локации на Фридрикианум и Оранжери и новите локации на железничката станица, Отонеум, и Салата на **documenta** - со „тука и сега“ на Касел од 1997 година, со поставувањето на еден историски и урбан *parcours* или обиколка кој води сметка за историјата вградена во самиот град. Од старата железничка станица до Оранжери и брегот на Фулда, оваа обиколка акцентот го става не само врз спектакуларно рестаурираните обележја на барокната ера (Фридрихсплац и Фридрикианум, Оранжери и Ауепарк), туку и на рецентното минато на повоената реконструкција: старата станица, едно време делумно вон употреба, за да денес се премоделира за комерцијални и културни намени, напуштените подземни премини, предодредени да бидат затворени во не многу далечна иднина, Трепенштресе или „скалестата улица“, модел на пешачка улица направена во педесеттите со цел да ги спои шетањето и купувањето (прва од овој вид во Германија, и како таква официјален „монумент“). Во ерата на глобализација, со сите локални реперкусии - вклучувајќи ја и сосема видливата рецесија во градот Касел - знаците на реконструкција и неуспехот на политичкиот, економскиот, социјалниот и урбаниот проект што тие го покажуваат може да се опише како „рецентни руини“. Немавме намера од овие артефакти да направиме музејски експонати (дури ни за време на изложбата) туку повеќе да ги идентификуваме и посебно да ги нагласиме преку конфронтацијата со рецентни и помалку рецентни дела од артисти како што се Lois Weinberger, Jeff Wall, Peter Friedl, Dan Graham и Suzanne Lafont.

Оттаму, овој *parcours* е стварна и симболична обиколка низ Касел во релација со неговите можни „на друго место“, културни и урбани реалитети на „Цел-Свет“ (Eduard Glissant) коишто **documenta** не може да ги собере или пак само да ги „репрезентира“ во Касел. Искажувајќи го ова, градот и урбаниот простор воопшто - неговите околности, неуспеси, неговите архитектонски, економски, политички и човечки проекти, неговите конфликти, и новиот културен став и практики коишто ги поттикнува и шири низ целиот свет - сега јасно се покажува како привилегирано место на современото искуство. Во тој поглед, Касел денес, во својот размер, во својата единечност, како и во своите архетипови, може да се смета за „егземпларен“.

Граници

Екстремната хетерогеност на современите естетички практики и медиум - пропратена со мноштво современи изложбени простори (сид, страница, постер, телевизиски екран, Интернет) и многу различни, дури и непомирливи доживувања на простор и време што тие ги носат со себе - нужно ги надминува границите на една изложба што се одржува „целосно“ во Касел, токму како што уметноста денес ги пречекорува просторното и временското, но исто така, и идеолошките граници на „белата коцка“ за која се претпоставуваше дека го сочинува универзалниот модел на естетско доживување, модел чија сакана или несакана изданка е и **documenta**, дури и во својата „отворена“ верзија. Унверзалистичкиот модел е ограничен и ограничувачки во однос на (ре)презентацијата на современите естетски форми и практики во целата нивна разновидност, и исто така, во однос на локалните остварувања на една комплексна, а сега и „глобализирана“ модерна, која од тој миг ќе биде лишена од „екстериорноста“ на автентичното, на традиционалното и на пред- или антимодерното - наспроти сè уште присутната носталгија кон егзотизмот, во најдобар, и колонијализмот, во најлош случај.

Навистина, објектотот за кој белата коцка била конструирана во повеќето случаи денес не е ништо друго освен еден од аспектите или моментите на творештвото, или подобро, само потпора и вектор на вонредно разновидни

уметнички активности. Во исто време, проблемот на универзализмот се појавува и во однос на не-Западните културни зони каде што објектот на „современата уметност“ често не е ништо повеќе од еден многу рецентен феномен, дури епифеномен, кој во најдобриот случај е поврзан со забрзувањето на процесите на акултурација и културен синкретизам во новите урбани агломерации, а во најлошиот случај со барањето за брзо обновување на пазарните производи на Запад. Од причини кои делумно имаат врска со прекинатиите или насилно уништените традиции, како и со разновидноста на културните формации кои изникнаа од колонизацијата и деколонизацијата, и со индиректниот и нееднаквиот пристап што им беше даден на овие формации кон формите на Западната модерна, се чини дека во многу случаи значајноста, вредноста и радикалноста на современите не-Западни изрази ги наоѓа своите привилегираны патишта во музиката, говорниот и пишуваниот јазик (литература, театар) и филмот - форми кои традиционално придонесуваа на стратегиите на еманципација.

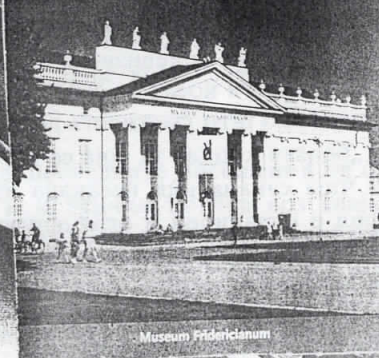
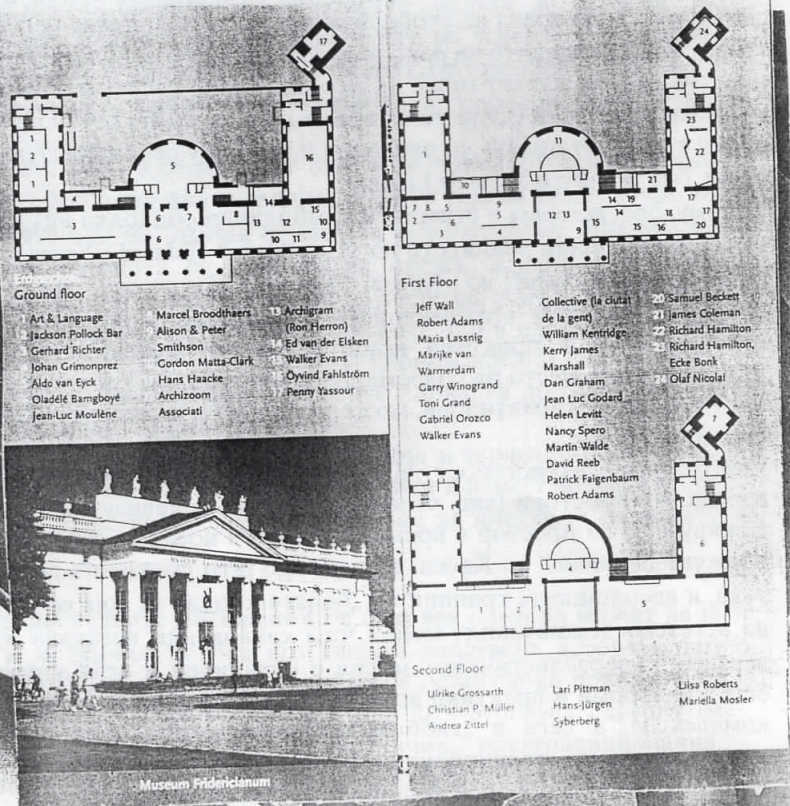
Опсервацијава е повеќе прагматична отколку програмска; таа не тврди дека го антиципира текот на развојот во иднината или можната еволуција којашто веќе може да се насети во делата и ставовите на помладите генерации, туку го става акцентот на одредени снажни алтеритети на современата култура, особено на арапскиот, муслиманскиот и африкански свет, коишто се многу присутни во текот на програмата на предавања „100 дена - 100 гости“.

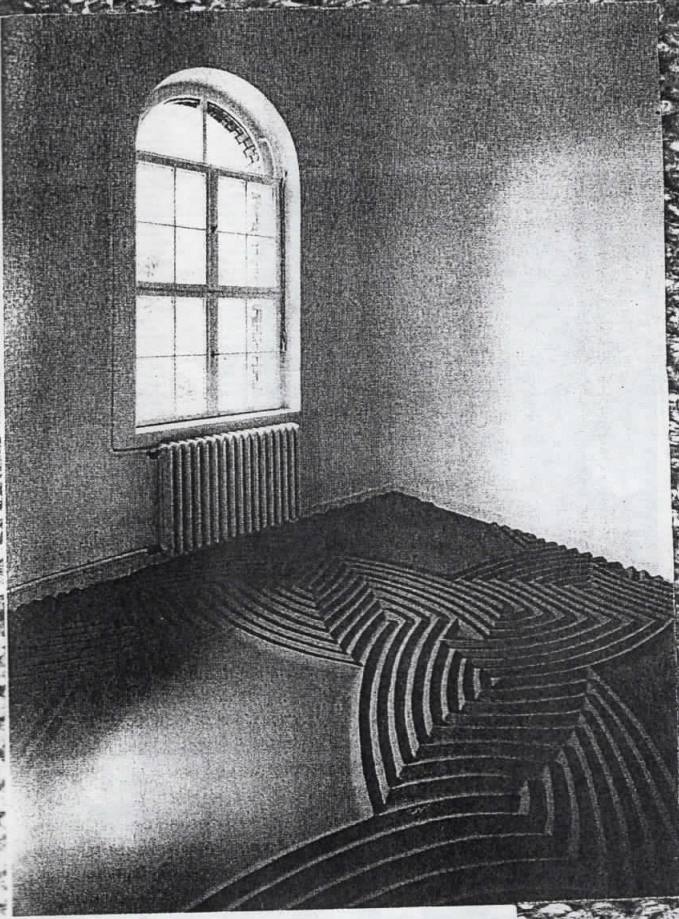
Наполено свесни за овие граници, се обидовме, во и вон Касел, да обезбедиме разновидност на простори и една проширена платформа за дискусии и дебати за вонредно разновидни културни изрази и публики чии хоризонти и очекувања се многу различни. Како дополнување на изложбата во градот ја печатевме книгата која ги опфаќа уметничките продукции од 1945 година до денес во нивниот политички, економски и културен контекст на настанување и во светлината на бројните промени и предефинирања кои станаа видливи со процесот на глобализација.

Конечно, во рамките на програмата „100 дена - 100 гости“ во Касел поканивме уметници и културни дејци од целиот свет - архитекти, урбанисти, економисти, филозофи, научници, писатели, филмски и тетарски режисери, музичари - со цел, во своите области на специјализација, и според своето чувство на приоритет, да учествуваат во дебатите за големите етички и естетички прашања на крајот на векот: урбаното подрачје, територија, идентитет и новите форми на граѓанство, националната социјална држава и нејзиниите последици, глобализацијата на пазарите и националната политика, универзализмот и културализмот, поетиката и политиката. Овие секојдневни интервенции ќе се одигруваат пред аудиториумот во Халата на документа, посебно конфигурирана како информативен и дебатен простор; тие ќе се печатат и ќе се пренесуваат преку Интернет, ќе се снимаат на касети и со помош на **Bund Media** ќе ѝ бидат достапни на публиката, дневно ќе се емитуваат во скратена форма преку **Arte**, во соработка со **HR, WDR, SWF** и Гетеовиот институт.

Во текот целата програма на „100 дена“ ќе се прикажуваат шесте филмови во продукција на **documenta**, **Sony** и неколку телевизиски канали, и триоќниот театарски маратон кој ќе претстави „скечеви“ што ќе ги понудат десет режисери поканети да ги истражуваат минималните услови на современата драмска ситуација.

Другите уметнички проекти ќе кружат низ Касел и многу подалеку; слики поставени на рекламните паноа на **Deutsche Städte-Reklame** и радио претстави што ќе ги продуцира и емитува **Hessischer Rundfunk**. Заклучно, би сакала да им се заблагодарам на сите партнери кои не придружуваа со голема доверба и великодушност за време на често напорните подготвителни работи. И се разбира, би сакала да им ја пренесам мојата голема благодарност на сите учесници на **documenta X**, кои сите на свој сопствен начин помогнаа овој проект да биде полн со живот, разновиден и возбудлив за секого.

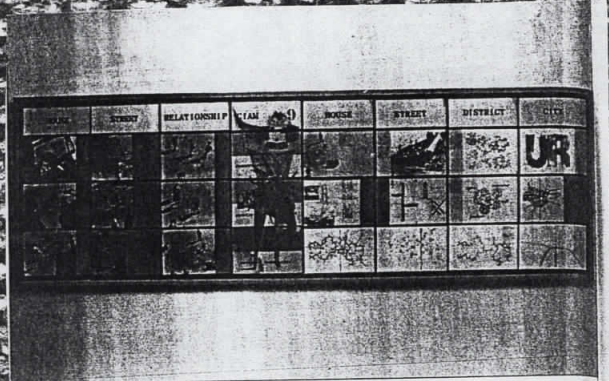

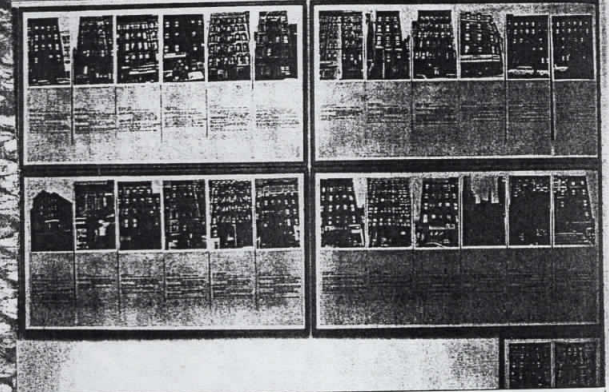
Linien und Zeichen
 Installation view Künstlerhaus Bethanien, Berlin, 1996
 Detail

Surrealistische Prozession: Im September läßt der brasilianische Plastiker Junga, 45, wieder Riesenhüte mit Totenköpfen durch Kassel tragen. Dazu öffnet er Koffer mit Skeletten aus Kunststoff

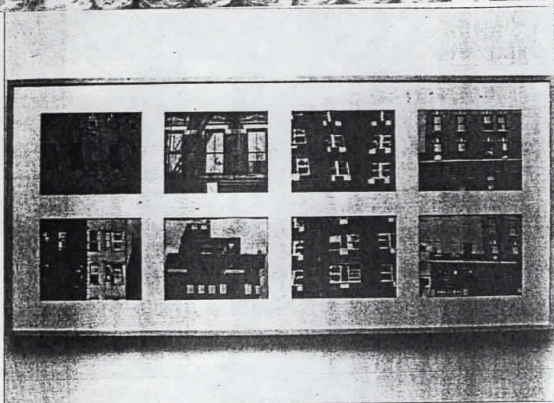

Grille de ALISON & PETER SMITHSON, CIAM-Aix-en-Provence, 1952-53, Collage, Fotografien (von Nigel Henderson), 6 Tafeln, 55 x 260 cm gerahmt

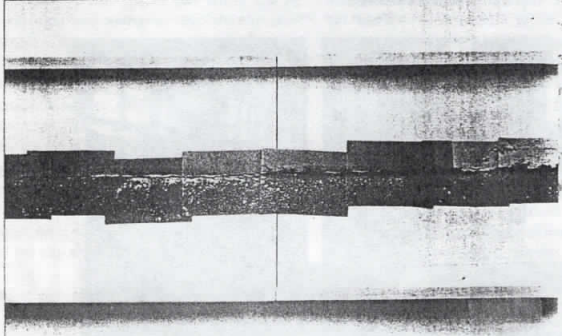

HANS HAACKE (geb. 1936 in Köln, lebt in New York), Shapolsky et al. Manhattan Immobilienbesitz, ein gesellschaftliches Real-zeitsystem, Stage 1, Mai 1971, 1971

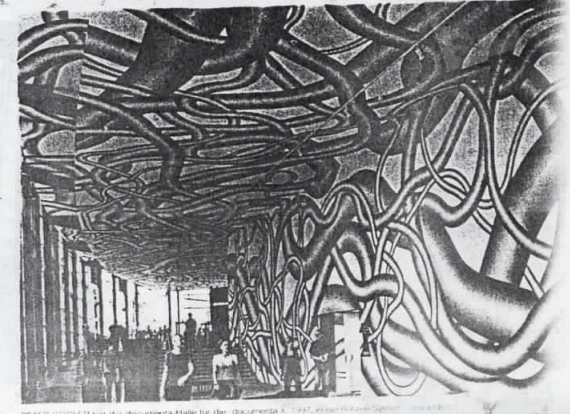
162

GORDON MATTA-CLARK (geb. 1943 in New York, gestorben 1978 in New York), Window Blow-Out, 1976

GORDON MATTA-CLARK, ...

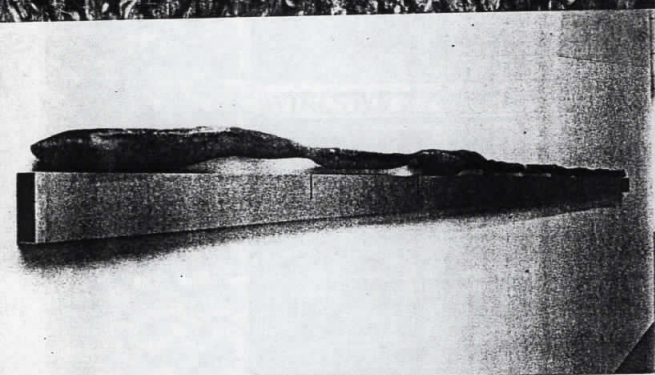
PETER KOOLER Fall der documents Halle für die documents 1-1997, 1997, ...

CHRISTIAN PHILIPP MÜLLER

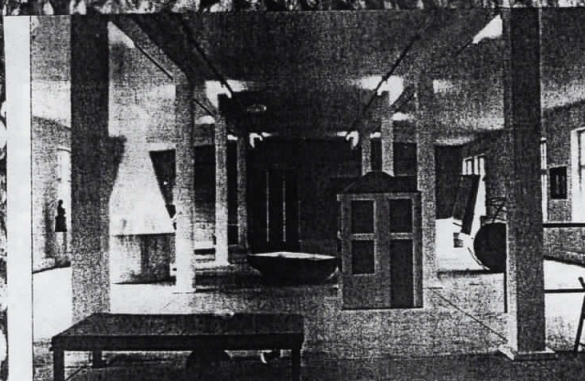
WALKER EVANS (geb. 1903 in Saint Louis, gest. 1975 in New Haven, Connecticut)

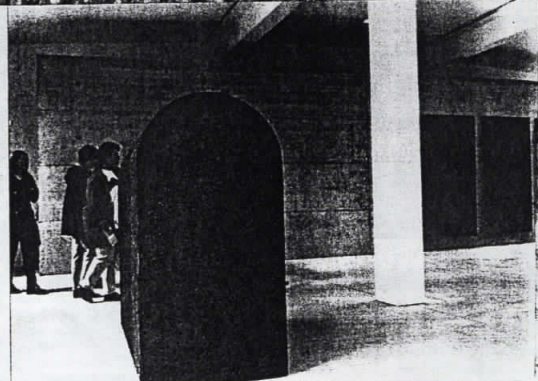
ONI GRAND (geb. 1935 in Gallargues, Frankreich, lebt in Mounies), Sans titre, 1990, Fische, Aluminium, laminiertes Polyester
93,5 x 590 cm

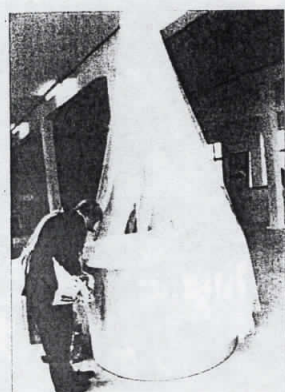
FRANZ WEST (geb. 1947 in Wien, lebt in London), 1997, Vorkonzept für -100 Gäste, 1300 Leuchter

MICHELE ANGELO PISTOLETTO (geb. 1933 in Biella, Italien, lebt in Turin), Oggigiorno in scena, 1962-1964, Eisen, Bronze, Holz

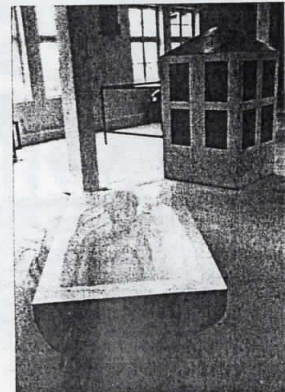
MICHELE ANGELO PISTOLETTO, links: Sarcofago 1966, Holz, Beton, Kohlestaubi, rechts: Teletorio 1965-66, Tempera auf Leinwand

MICHELE ANGELO PISTOLETTO, 1968, Phantasie, 1968-69, Eisen, Spiegel, Gaze, 300 x 167 cm über Fernseher

MICHELE ANGELO PISTOLETTO, 1968, 1969, 1970, 1971, 1972, 1973, 1974, 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025

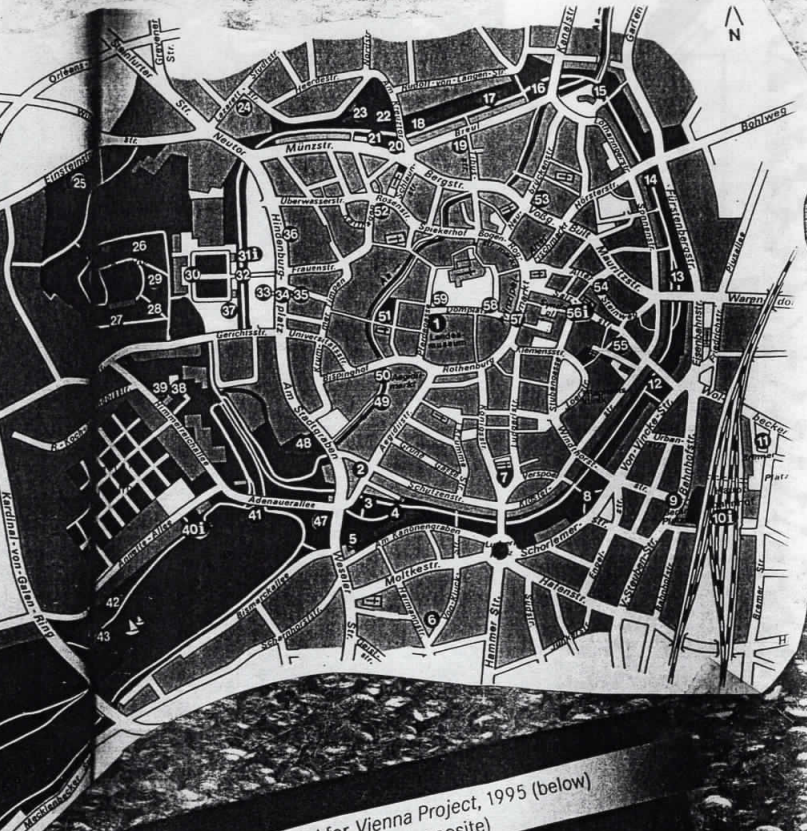
MICHELE ANGELO PISTOLETTO, Bad, 1965-66, Eisen, Holz, 200 x 140 cm

MICHELE ANGELO PISTOLETTO, Casa in 1964, 1965, 1966, 1967, 1968, 1969, 1970, 1971, 1972, 1973, 1974, 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025

Skulptur. Projekte in Münster 1997

- 1 Landesmuseum
- 1 Janet Cardiff
- 1 Maurizio Cattelan
- 1 Stan Douglas
- 1 Ayse Erkmen
- 1 Rebecca Horn
- 1 Fabrice Hybert
- 1 Oldenburg/Van Bruggen
- 1 Hermann Jülich
- 1 Allen Ruppersberg
- 1 Thomas Schille
- 1 Tadasa Sone
- 1 Rachel Whiteread
- 1 Jeffrey Winemski
- 1 Henno Zedemg
- 2 Kim Adams
- 2 Stephen Craig
- 4 Andrea Zittel
- 5 Wilfried/Brig
- 6 Gabe Sander
- 7 Huang Yong Ping
- 8 Paul-Armand Gette
- 8 Tadasa Sone
- 10 Winzer/Hörbet
- 11 Olaf Metzdorf
- 12 Jeff Koons
- 13 Hans Haacke
- 14 Kasper König
- 15 Rebecca Horn
- 16 Dan Graham
- 17 Paul-Armand Gette
- 18 Franz West
- 19 Maria Eichhorn
- 20 Diana Theater
- 21 Raymond Hains
- 22 Martin Kippenberger
- 23 Mark Dion
- 24 Marjalya Pitz
- 25 Herman de vries
- 26 Georg Herold
- 27 Dan Graham
- 28 Paul-Armand Gette
- 29 Bert Ties
- 30 Mani Janak Palk
- 31 Winzer/Hörbet
- 32 Ulrich Rückriem
- 33 Richard Balaban
- 34 Douglas Gordon
- 35 Tobias Rehberger
- 36 Ralf Sieber
- 37 Sol LeWitt
- 38 Roman Sigler
- 39 Ralf Sieber
- 40 Winzer/Hörbet
- 41 Maurizio Cattelan
- 42 Ina Schabert
- 43 Jorge Pardo
- 44 Ina Schabert
- 45 Ina Schabert
- 46 Bethan Hays
- 47 Andreas Stankiewicz
- 48 Fischli/Weiss
- 49 Angelika Böttcher
- 50 Tony Oursler
- 51 Christine Borland
- 52 Thomas Hirschhorn
- 53 Marie-Ange Gallemeot
- 54 Eulalia Valldora
- 55 Greg Baselitz
- 56 Winzer/Hörbet
- 57 Daniel Buren
- 58 Lawrence Weiner
- 59 Kurt Ryssler
- 60 Maria Nordman
- 61 Richard Serra
- 62 Michael Asher
- 63 Jeff Koons
- 64 Svetlana Kopystiansky
- 65 Reinhard Mucha
- 66 Charles Ray
- 67 Rainer Rutenbeck
- 68 Carl Andre
- 69 Gabriel Orozco
- 7 Kim Adams
- 7 Carl Andre
- 7 Michael Asher
- 7 Greg Baselitz
- 7 Peter Bressi
- 7 Christine Borland
- 7 Daniel Buren
- 7 James Carroll
- 7 Maurizio Cattelan
- 7 Sherman Day
- 7 Richard Deacon
- 7 Douglas Gordon
- 7 Stan Douglas
- 7 Peter Fischli/David Weiss
- 7 Ina Schabert
- 7 Ha Gonen
- 7 Paul-Armand Gette
- 7 Jeff Koons
- 7 Douglas Gordon
- 7 Dan Graham
- 7 Marie-Ange Gallemeot
- 7 Hans Haacke
- 7 Raymond Hains
- 7 Thomas Hirschhorn
- 7 Rebecca Horn
- 7 Huang Yong Ping
- 7 Bethan Hays
- 7 Fabrice Hybert
- 7 Eye Kabanov
- 7 Isidoro Kalinowski
- 7 Thomas Kippenberger
- 7 Per Kirkeby
- 7 Jeff Koons
- 7 Svetlana Kopystiansky
- 7 Olaf Metzdorf
- 7 Reinhard Mucha
- 7 Maria Nordman
- 7 Claes Oldenburg
- 7 Tony Oursler
- 7 Gabriel Orozco
- 7 Ina Schabert
- 7 Mani Janak Palk
- 7 Jorge Pardo
- 7 Hermann Pitz
- 7 Marjalya Pitz
- 7 Charles Ray
- 7 Gabe Sander
- 7 Ulrich Rückriem
- 7 Allen Ruppersberg
- 7 Rainer Rutenbeck
- 7 Kurt Ryssler
- 7 Karin Sander
- 7 Thomas Schille
- 7 Roman Serra
- 7 Roman Sigler
- 7 Andreas Stankiewicz
- 7 Tadasa Sone
- 7 Stan Douglas
- 7 Ralf Sieber
- 7 Ina Schabert
- 7 Eulalia Valldora
- 7 Herman de vries
- 7 Lawrence Weiner
- 7 Franz West
- 7 Rachel Whiteread
- 7 Ein Wilström/Anna Brag
- 7 Wolfgang Wehrli
- 7 Reinhard Wehrli
- 7 Jeffrey Winemski
- 7 Andrea Zittel
- 7 Heino Zittel

Rachel Whiteread: Model for Vienna Project, 1995 (below) and view of installation in Münster (opposite)

Preface

Skulptur. Projekte in Münster 1997 represents the third attempt, after 1977 and 1987, to explore the possibilities of "art in public space". Already following the last sculpture exhibition, Münster city council had declared itself in favor of continuing the experiment ten years later (a very Westphalian rhythm); still, the exhibition directors harbored considerable doubt as to whether such a continuation would be sensible or even possible. Münster isn't Kassel, with its established tradition of *documenta*, and it certainly isn't Venice, where the ambience of the city makes up for even the worst Biennale. Münster has to live up to its self-imposed task, though admittedly under ideal conditions: an urbanized, central European small-big city with a historical infrastructure, great willingness to cooperate on the part of all involved (city, state, university, regional association, private persons), and a sufficient financial base, which for 1997 could even be doubled through substantial sponsorships from business, banking, finance, industry, and trade. Rather, the concerns were of a more fundamental nature: today, in the age of media and dissolving communicative structures, is there still even a need to address the issue of communal public space? Will artists still be interested and willing to take on this challenge? After all, aren't cities like Münster, in the final phases of reconstruction, so thoroughly designed and perfectly equipped that no space is left for artistic intervention? And in any case, hasn't contemporary art lost interest for the most part in the sculpture and avant-garde of the twentieth century? Precisely these concerns, however, also served as an impetus to continue the approach from 1987, quite apart from the latent expectations on the part of the city and the international art scene. The

provisions were the same, allowing the invited artists the greatest possible freedom in developing their projects with respect to both subject and (up to a certain point) financing. The sole, and not merely pragmatic, limitation in contrast to 1987 was the request to stay as much as possible in the area of the old city inside the so-called Promenade ring. The renovated Landesmuseum of 1907 on the cathedral square in the heart of the city was also made available as a "temporary public space", in an effort to stimulate a dialog between the museum "interior" and the urban "exterior". Of course the concentration on the central area had practical reasons as well: though a city of only moderate size, the urban area of Münster extends over a diameter of more than 20 km, threatening to turn the exhibition into a kind of Easter-egg hunt for out-of-town visitors if works were distributed over the entire area. A more important reason, however, was the desire to call attention to the central area's qualities as an urban center and place of historical identification. Already in 1987, the critical dialog between the artists and the experience of historical traces was one of the most exciting discoveries of the potentialities latent in so-called "artistic interventions" - from Ludger Gerde's *Gesträndetes Schiff* (Stranded Ship), to Lothar Baumgarten's discreet reminder of the fate of the Anabaptists in the cages on the Lamberti-Kirche, to Rebecca Horn's conjuring of history in the old Zwingler. Since 1977, the specific character of the Münster experiment had consisted not only in the "site specific", the work in situ with qualities developing out of the interplay of place and artistic intervention, but even more so - above all in the works of Joseph Beuys and Ulrich Rückriem, as well as in the large-scale project by Claes

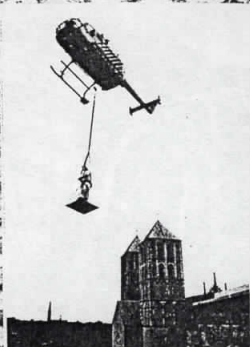
Oldenburg - in the reference to a specific local historical situation. Without this background - which, moreover, presupposes a detailed familiarity not always available to the newcomer - the works lose an essential layer of their meaning. Important works from the exhibition in 1987 have remained in Münster, some acquired by the city, others by the Landesmuseum. Regrettably, several works of central importance have disappeared, including the masterful sculpture by Sol LeWitt in front of the Schloß, *Dedicated to the Missing Jews*, one of the few credible and authentic monuments to the nearly unanswerable question of whether an artistic response to the horrors of the Holocaust is possible at all. The unfortunate discussion on this theme in Berlin reveals the current state of aporia. The high, often naive expectations placed on art and its ability to address deficits of all kinds must necessarily be disappointed. Still, the discourse intended by the exhibition is not a purely art-immanent one, but rather constitutes the attempt at a dialog between artists, the local public, and the international art scene. Without the enthusiastic involvement of the small but concentrated team in the Landesmuseum - Ulrike Groos (director of the exhibition office), Claudia Büttner, Barbara Engelbach, and Martina Ward (exhibition office) as well as Markus Müller (press and public relations) - the exhibition and catalog would not have been possible in this form. The editorial office in Cologne fed all three sculpture projects into the "Net", thus producing a unique, world-wide Internet databank for modern sculpture. The realization of over 60 projects in the city of Münster, their temporary installation for the

100 days of the exhibition or their permanent acquisition, together with the renovation of nearly 30 already existing works from the two preceding exhibitions was a feat in which all the staff of the responsible municipal offices participated, along with various departments of district government and the university. More than once, "great solutions" were arrived at through "official channels". The immense quantity of visual and textual material found in this handbook to the exhibition - material assembled in large part by the artists themselves - was put into printable and reader-friendly form by the publishing house Verlag Gerd Hatje with Bernd Barde, Gerhard Brunner, Regina Dorneich and Annette Kulenkampf, who under tremendous time pressure demonstrated their usual poise and great imagination. Above all, however, we want to thank the artists - over 70 of them from 25 countries around the world - who let themselves in for the experiment, in some cases spending weeks in Münster doing intensive research on the city and its urban, historical, architectural, and social structures in order to develop a project here. Success and failure often went hand in hand during the two years or more of preparation; "public space", after all, is neither as rigid nor as alterable as the traditional exhibition space of a museum or a gallery. A few projects did fail because of practical difficulties; others, however, remained unrealized because those in positions of authority in the city made use of their right of veto, as in the case of Ayse Erkmen or Tobias Rehberger. Still, the generally positive and open-minded attitude above all on the part of the population of Münster helped make it possible for us to realize more than we had hoped for in the beginning - and for this reason, too, the third edition of the *Skulptur Projekte* is an exhibition above all for the city of Münster and its citizens.

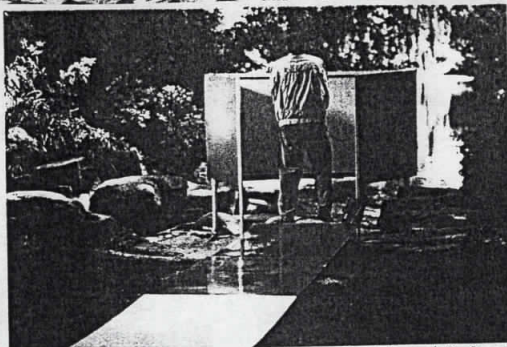
Überzeugendes Memento von Hans Haacke: Der Brethrenverschlagn neben dem hurrapatriotischen Denkmal von 1909 verbirgt ein rotierendes Kinderkarussell, das die Nationalhymne dudelt

DANIEL BUIRETI: Travail in situ

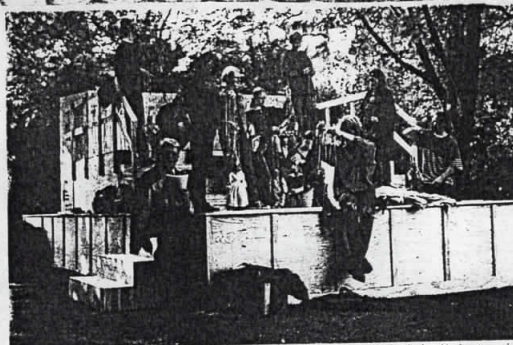
Klaus Bußman
Kasper König
Florian Matzner

Ayşe Erkmen durfte am Dom nicht arbeiten. Da ging die Türkin mit der Kunst in die Luft

„Etude de Couleur“ nennt der Wiener Franz West sein farbenfrohes Pissoir an der Promenade. Dem Betrachter bietet sich ein schöner Blick übers Wasser auf Wests russa getränktes Blech-Ei namens „Autostat“

Rirkrit Tiravanija aus New York nahm eine Tradition wieder auf. Mit Schülern und thailändischen Marionetten spielt er auf einer selbst konstruierten Freilichtbühne den westfälischen Bauernschwank „Safflen von Giefenbeck“

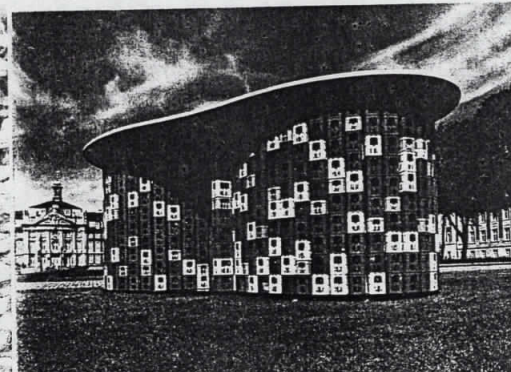
Herman de Vries (rechts) ließ auf der Wiese ein tolloses „Sanktuarium“ für Wildkräuter mauern

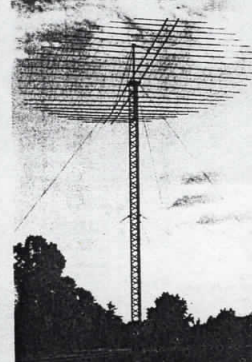
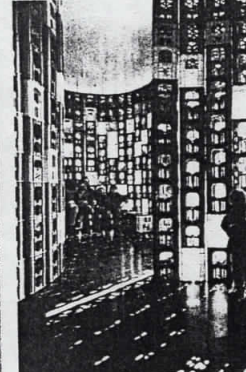
Am westlichen Aaseufer erbaute der Kubaner Jorge Pardo einen gem. benutzten „Pier“ aus Redwood

Die Glasinstallation des Amerikaners Dan Graham ist durchsichtig, funktioniert aber auch als Spiegel

Kunst macht sich nützlich: Die Frankfurter Wolfgang Winter und Berthold Heibel errichteten vier elegant geschwungene Pavillons, in denen sich die Besucher der Schau informieren, ausruhen, unterstellen und das feine gebrochene Licht genießen können. Ihre Bausteine waren Flaschenkisten, die ihnen die Getränkeindustrie lieferte

Ilya Kabakovs poetischer Sendemast erfreut Leute, die sich darunter ins Gras legen, mit einem Gedicht

Wer seine Füße in den „Paravent“ von Marin-Angé Guilleminot steckt, hat gute Chancen auf eine Massage

Der Künstler als Diener: Der Österreicher Heimo Zobernig entwarf Plakatwände für die Ausstellung

**SKULPTUR
PROJEKTE
MÜNSTER
1997**

Skulptur. Projekte

Vor das barocke Schloß stellte der Videopionier Nam June Paik 32 alljährig glänzende Autos aus vier Jahrzehnten. Des Abends taut Mozarts Requiem aus den fahrerfähigen Karossen, Felix Bohlschaff: Das Jahrhundert des Automobils geht zu Ende.

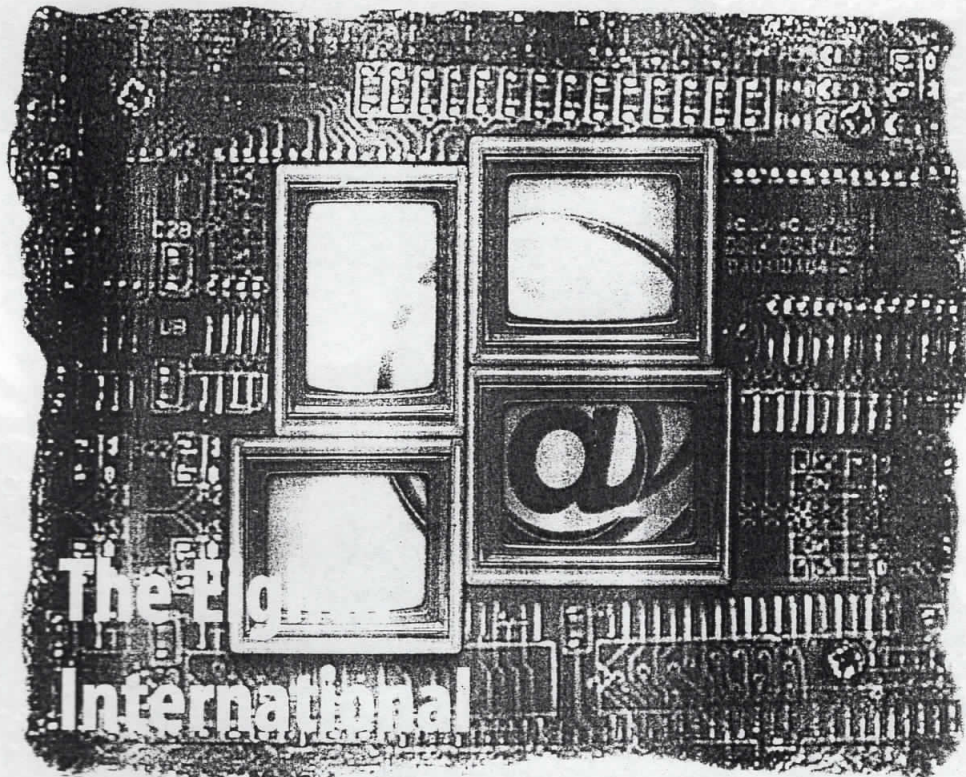
Wer im spektakelreichen Sommer 1997 auch sein Quantum Spaß haben möchte, sollte auf einen Besuch in Westfalen nicht verzichten. Da gibt es, raffiniert gemischt, Kunst fürs Hirn und Kunst fürs Herz – und allerlei Ausblicke auf die Freizeitgesellschaft des dritten Jahrtausends

Münster tut gut

skulptur. projekte 97
IN MÜNSTER
22. Juni – 28. September 1997

ii

Symposium on

Electronic Art

September 22 – 27, 1997

Presented by

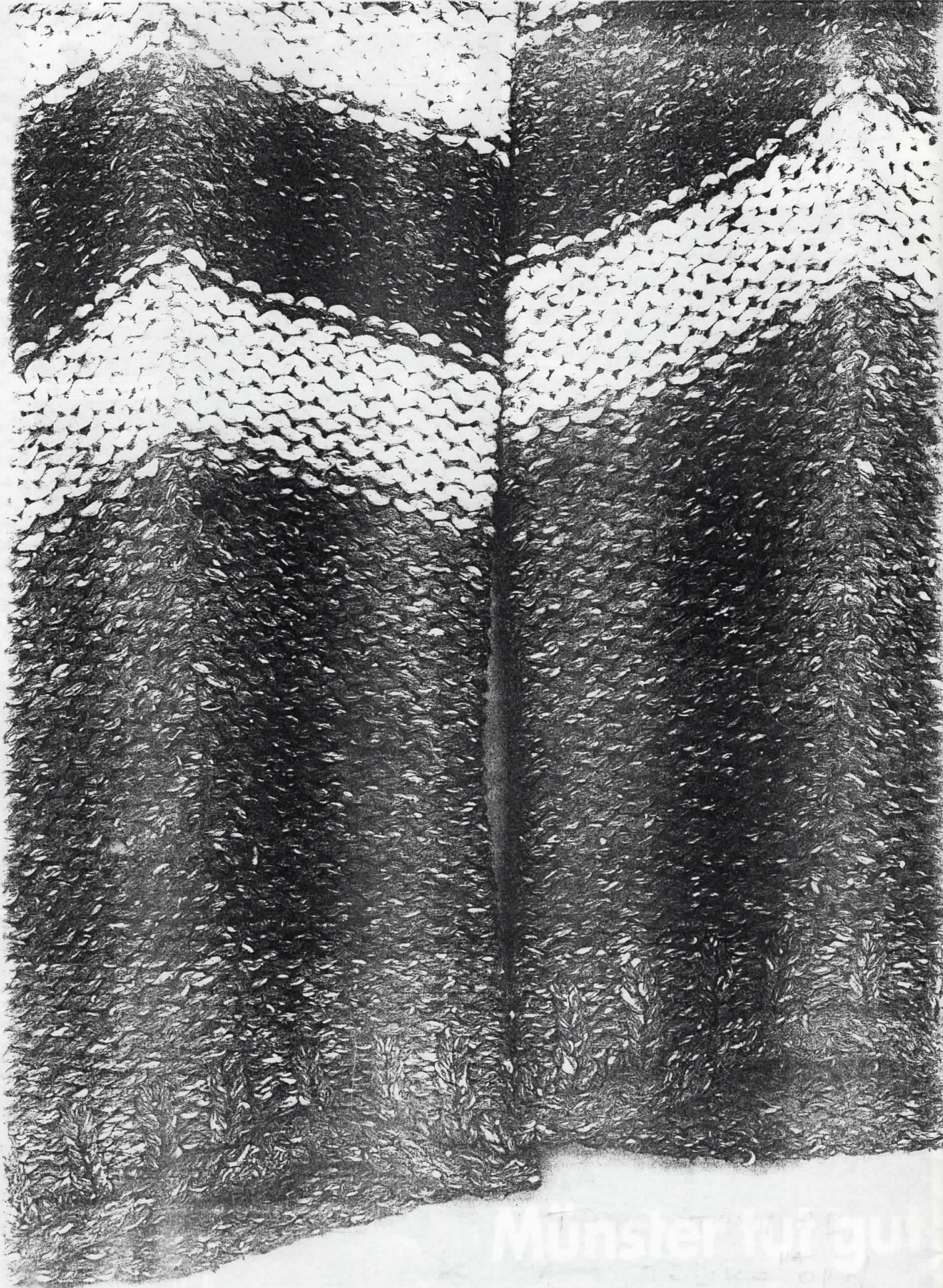
**THE SCHOOL OF
THE ART INSTITUTE
OF CHICAGO**

следува:

EURO ART - INFO 22

ise@ 97

**The Eight International Symposium on
Electronic Art
Chicago**

SCCA

SKOPJE CENTER FOR CONTEMPORARY ARTS - SKOPJE, MACEDONIA

МОНСИЈАНИ
Скопје, Македонија